

De onzekere toekomst van dienstencentrum Jourdan

Bij de overname van de tijdelijke werkge-meenschappen door RISO-Brussel werd besloten de in 1985 gestarte bejaarden-werking „De Kleine Molen” in Koekel-berg als RISO-project over te nemen en verder uit te bouwen.

Aangezien de werking van in de beginne nauw aansloot bij het OCMW-home Jourdan was erkenning door de OCMW instanties en de gemeente nodig.

In diezelfde periode was er heel wat te doen rond de Leopold-II laan. De acties die RISO-Brussel daarrond voerde, schoten bij datzelfde gemeentebestuur in het verkeerde keelgat. Dit zorgde ervoor dat de RISO-reputatie van „ambetante neder-landstalige organisatie” bij de beleids-instanties vlug gemaakt was. Eens een reputatie ...

Het past na het afronden van een project waar gedurende meerdere jaren personeel, energie en middelen zijn ingezet, even terug te blikken op het geheel.

In een eerste fase hebben we het over een aantal positieve realisaties in de werking naar de bejaarden zelf. Vervolgens blijven we stilstaan bij het „gemeentelijk” karakter van dit initiatief. Daaruit zal spij-tig genoeg blijken dat bij gebrek aan duidelijke afspraken dergelijk initiatief al vlug het gevaar loopt voor andere doel-einden gebruikt te worden.

Enkele opmerkelijke resultaten.

Hieronder geven we een opsomming van de realisaties die op een of andere manier concreet bijdroegen aan de verwezenlijking van de doelstellingen van een dienstencentrum.

Als antwoord op het initieel vastgestelde ge-brek aan contactmogelijkheden voor senioren werden animatieactiviteiten de rode draad in de hele werking.

De activiteiten boden een alternatieve/vernieu-wende vorm van ontspanning daar steeds ge-poogd wordt aan het ludieke iets „vormend” te koppelen (historiek gemeente, bedrijfsbezoek, kennismaking met andere culturen, ...). In die zin werd de quasi monopoliepositie van een aantal „klassieke” verenigingen doorbroken en werden senioren bereikt die tot hiertoe ner-gens participeerden.

Uit deze activiteiten groeiden een hobbyclub en een volksdansgroep die het dienstencentrum uit-straling gaven en de „beeldvorming” over de der-de leeftijd in een ander daglicht stelden.

Een hecht team vrijwilligers werkt samen en kan terecht fier zijn op het gepresteerde werk (dage-lijkse werking, Kerstfeest, zomerfeest, ...). Om alles in goede banen te houden werd een ge-structureerd overleg tussen deze mensen inge-voerd. Dit maakte de groep vertrouwd met de procedure van vergaderen (uitnodiging-agen-da-verslag/afspraken maken en naleven) wat een deel van het „educatief proces” met de doelgroep uitmaakt.

Het uitgangspunt om het home open te stellen voor de wijkbewoners en residenten te laten participeren aan het wijkgebeuren werd zeker gerealiseerd. Het cafetaria en het gemeente-lijk „paviljoen” speelden daarbij een sleutelrol.

Een beperkt aantal kleinschalige vormen van dienstverlening helpt regelmatig senioren uit de nood.

De mogelijkheid bestaat dat personen die in sociaal isolement dreigen te komen (hospitali-satie of overlijden partner, kinderen die verhui-zen, echtscheiding, verhuis, ...) voor een dage-lijkse warme maaltijd terecht kunnen in het cafetaria van home Jourdan.

Binnen de accomodatie van het OCMW kun-nen ook (minvermogende) Koekelbergenaren terecht voor diverse vormen van dienstverle-ning: openbare telefoon, douchemogelijkheid, doktersconsultatie, sociale hulp, kapper, een babbel slaan of een pint pakken.

Ook de diensten thuiszorg en kinesiterapie zijn toegankelijk voor iedereen. De ideeën voor uitbouw van deze twee diensten kwamen oorspronkelijk voor in het RISO-project maar konden door beter geplaatste OCMW en gemeentelijke diensten worden gerealiseerd.

Een informele bezoekersgroep is (sporadisch) actief om minder mobiele senioren op te zoeken, te begeleiden bij uitstappen en kleine boodschappen aan huis te brengen. Afspraken voor hulpvragen worden veelal door de personen onderling gemaakt zonder tussenkomst van het dienstencentrum. Een structurering van deze contacten kan vanuit het dienstencentrum overwogen worden.

Het dienstencentrum heeft steeds samenwerking gezocht met eenieder die in Koekelberg met de derde leeftijd actief is. Dienstverlening aan deze organisaties door het bieden van logistieke, personele en materiële (verhuring) ondersteuning die op die manier is ontstaan, dient verder te worden uitgebouwd.

De coördinatie van de CO-campagne voor Koekelberg (winter 1991/92) droeg daar tevens toe bij en vormde de concrete aanzet om de centrumraad op te richten.

Deze centrumraad is een overlegforum voor werkers aan de basis die met senioren actief zijn. Door de eerste bijeenkomsten van deze centrumraad leerden mensen die reeds jaren gelijkwaardig werk doen, elkaar kennen. Anderzijds is die centrumraad een echt pluralistisch en bicom-munautair overlegorgaan van de organisatie. Duidelijke afspraken met de beheersinstanties over bevoegdheden, een permanente ondersteuning en het gezamenlijk werken aan concrete thema's zullen de beste garanties bieden voor een beleid van de derde leeftijd dat niet gestoeld is op het halen van politieke pluimen.

Deelname aan het Thuisgezondheidsoverleg West-Brussel maakt het dienstencentrum ook bekend bij welzijnswerkers buiten de gemeente die ernaar kunnen doorverwijzen.

Tenslotte werden een aantal vormen van gericht informatie-verspreiding uitgebouwd. Het *tweemaandelijks tijdschrift* bespreekt telkens een thema dat senioren aanbelangt, biedt een rubriek die de Koekelbergenaar zelf aan

het woord laat en geeft de meest recente informatie over activiteiten allerhande. Verenigingen en clubs kondigen via die weg hun activiteiten aan.

Het dossier *Derde Leefstijd Koekelberg* was een aanzet tot een beleid van en voor senioren. Een *voorstellingsbrochure* met alle clubs en verenigingen van en voor de derde leeftijd en met een organogram en informatiekaart van het dienstencentrum werd verspreid. Dit materiaal, samen met persknipsels en fotocollages maken het voorwerp uit van een informatiestand, opgezet bij elke bijzondere, al dan niet door het dienstencentrum georganiseerde activiteit.

... In het kleverige web van politieke belangen.

Over de effecten op langere termijn kunnen we korter zijn. De hierboven beschreven werking slaat immers op de periode dat een RISO-medewerker instond voor de algemene coördinatie van het centrum. Met het oog op zijn vertrek werd gewerkt aan de oprichting van een VZW Dienstencentrum Jourdan / ASBL Centre de services Jourdan.

De VZW is er, bestaat wettelijk (Staatsblad 28 maart 1991), werd door het gemeentebestuur opgericht. Volgende stap is nu die papieren structuur op een deftige manier te laten werken door het inzetten van een centrumleider die de materie kent, die de senioren kent, die gemotiveerd is, en vooral, die de mogelijkheden en de ruimte krijgt zijn werk goed te doen.

Op 2 april 1992 kondigde de gemeentelijke bevoegden met champagne aan dat een OCMW-personeelslid halftijds naar het dienstencentrum zou worden gedetacheerd om de werking ervan te verzekeren.

Een drietal maand na de overdracht vernamen we van de centrumleider dat „het dienstencentrum slabbakt” en dat alle wil ontbreekt om de aangekondigde detachering van personeel in realiteit om te zetten.

Uiteindelijk moet hiermee de prijs betaald worden van het feit dat het dienstencentrum in handen gekomen is van enkele lokale beleids-

voerders die met dergelijk initiatief hun eigen (politieke) doelen wensen te realiseren. Het is tevens de prijs voor de zeer pragmatische en nooit erg duidelijke samenwerkingsrelatie die gegroeid is tussen RISO-Brussel en de gemeente Koekelberg.

Het concept van een dienstencentrum voor bejaarden was tegen de achtergrond van de gemeenteraadsverkiezingen van november 1988 een dankbare idee voor een aantal personen: een prestigieus project voor bejaarden. Dank zij de steun van een schepen kreeg het RISO-project binnen de heersende meerderheid een kans(je).

Deze steun kwam er van personen die gezien hun positie en de politieke constellatie niet konden optornen tegen de „gevestigde waarden”.

Hierdoor werd de erkenning snel een ondergeschiktheid en werd het RISO-project in een positie gedrongen van waaruit enkel kon gewerkt worden binnen de perken gesteld door degenen die het wel voor het zeggen hadden. Met andere woorden: in ruil voor het dienstencentrum dat men kon oprichten „met goedkeuring van de meerderheid” diende het project inhoudelijk niet moeilijk te gaan doen.

Over de positie/bevoegdheden van RISO-Brussel, stuurgroep of opbouwwerker werden met het College nooit afspraken gemaakt waardoor het project in alle vaagheid onder gemeentelijke controle kwam en nooit als volwaardige partner werd beschouwd Dit leidde er onder andere toe dat:

* noch bij het begin noch in de loop van het project de werking een autonome positie met eigen identiteit heeft kunnen/mogen innemen. In publicaties naar derden werd het RISO-project als een gemeentelijke dienst voorgesteld. In contacten met gemeentelijke en OCMW-diensten werd de opbouwwerker als gemeentelijk ambtenaar beschouwd, die de gemeente als extra kracht niets kostte en voor zeer diverse taken kon worden ingezet.

* de projectstuurgroep, waarin ook de doelgroep was vertegenwoordigd, nooit enige erkenning als projectorganisator, noch beslissingsbevoegdheid heeft gehad; voor diverse medewerkers was deze

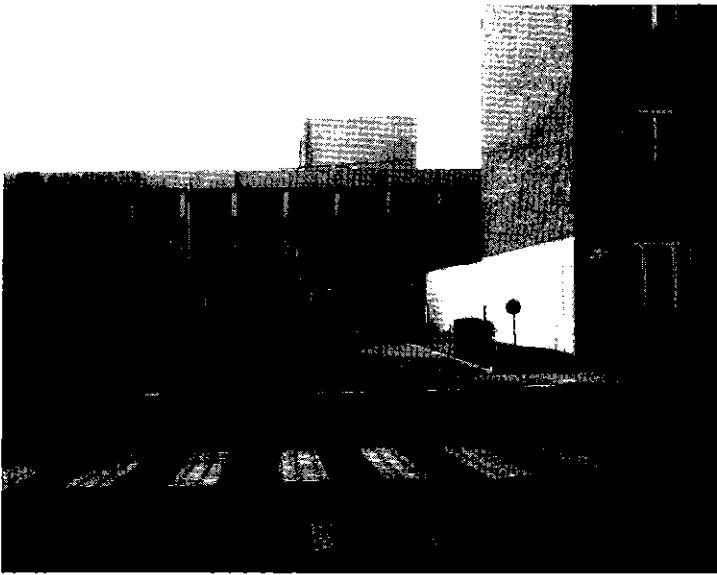
situatie zodanig verengend en frustrerend wat een *'t-haalt-toch-niets-uit-wat-we-hier-doen-*mentaliteit veroorzaakte.

Van de personeelwissel in de loop van het project maakte het College gebruik om een aantal te volgen „afspraken” duidelijk voorop te stellen. De onwetendheid van de nieuwkomer die niet vertrouwd was met de werking, bood de ideale mogelijkheid om de gemeentelijke greep op het geheel te versterken; de informatieoverdracht diende vrij snel te gebeuren en kon zodoende een en ander niet ondervangen. De opbouwwerker werd regelmatig bij het diensthoofd onder wiens bevoegdheid het project (lees gemeentelijke dienst) ressorteerde en bij de gemeentesecretaris op het matje geroepen om verantwoording af te leggen over besproken zaken en genomen beslissingen. De schaalvergroting en het prestigieuze karakter die gaandeweg aan het project werden toebedeeld hadden ook gevolgen naar de inhoudelijke en methodologische werking:

* de focus op de Sint-Annawijk moest worden verruimd naar de hele gemeente (een 'gemeentelijk' initiatief kan zich immers niet veroorloven slechts voor een deel van zijn bevolking te werken) hetgeen het project en de doelen - ook territoriaal - onbeheersbaar maakte.

Dit bordje laat duidelijk zien dat het dienstencentrum Jourdan een gemeentelijke dienst is.

Home Jourdan en Dienstencentrum Jourdan zijn elkaars burens.

Omwille van de gemeentelijke sturing werd er slechts minimale aandacht besteed aan de projectplanning en -evaluatie. Evaluatie was moeilijk daar de doelen zo veelomvattend en niet meetbaar waren geformuleerd. Op bepaalde momenten kon nog nauwelijks van opbouwwerk worden gesproken.

De werkwijze van de nieuwe opbouwwerker streefde ernaar de RISO-identiteit en autonomie in het geheel te vergroten. Dit 'vrijvechten' beoogde het project terug dichterbij de seniorenbasis te brengen, maar dit vergde een aanzienlijke energie. Enkele senioren weigerden nog enige verantwoordelijkheid te nemen en hanteerden het principe: „zeg jij maar wat we moeten doen”.

Van de betrokkenheid in de aanvangsfase van De Kleine Molen was uiteindelijk nog weinig terug te vinden. Het geheel werd te ingewikkeld en de doelen gingen aan de noden voorbij. De senioren hadden weinig boodschap aan een dienstencentrum zoals het voorlag. Het samenspel van al deze factoren en de ongunstige perspectieven voor een nieuw RISO-project zorgde ervoor dat de inzet van het opbouwwerk in Koekelberg werd beëindigd.

Balans.

We zullen ons hier tot besluit niet inlaten met de vraag hoe het nu in Koekelberg verder moet en welke verantwoordelijkheid RISO-Brussel daarin dient op te nemen. Wel willen we, met het oog op toekomstig op te starten projecten en in het licht van de ervaringen opgedaan in dit project, oproepen tot een zorgvuldiger omspringen met samenwerkingsverbanden.

Om opbouwwerkprojecten aansluiting te laten vinden met de maatschappelijke realiteit en daardoor meer slaagkansen te bieden, is het wenselijk dat deze toenadering zoeken tot of opgezet worden in samenwerking met andere partners. Een grondige projectvoorbereiding dient eventuele samenwerkingsverbanden aan te geven en daarin de betrokkenheid van de doelgroep centraal te stellen.

Een geschreven en door alle partners onderkende overeenkomst waarin ieders autonomie, aandeel, deskundigheden en bevoegdheden zijn opgenomen, kan een goed uitgangspunt zijn.

Wanneer echter ondanks een overeenkomst mocht blijken dat de 'machtssystemen' in het samenwerkingsverband zodanig evolueren dat van een der partners (waarschijnlijk de „zwakere”) ernstige inhoudelijke en/of methodologische toegevingen worden verwacht, kan herziening van het project noodzakelijk zijn. Daartoe zijn projectprogrammaties en -evaluaties onontbeerlijke instrumenten en dienen deze de nodige aandacht te krijgen. Zodoende kan enerzijds worden voorkomen dat onbeheersbare doelstellingen voorbijgaan aan hetgeen RISO-Brussel, partners, opbouwwerkers, stuurgroepen, vrijwilligers en doelgroepen pogen te bereiken, en anderzijds dat het streven naar mondigheid en zelfwerkzaamheid leidt tot het afhaken van de personen die men juist wenst te bereiken.

Jan Boon